

*śrīḥ*  
*śrīmatē rāmānujāya namaḥ*  
*śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ*  
*śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra*  
*parabrahmaṇē namaḥ*

*śrīmadrāmāyaṇē vālmīkiyē ādikāvyaē ayōdhyākāṇḍē*

**॥ prathamah sargah ॥**

*This document has been prepared by*

*Sunder Kidāmbi*

*with the blessings of*

*śrī raṅgarāmānuja mahādēśikan*

*His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam*

śrīḥ  
śrīmatē rāmānujāya namaḥ  
śrīmatē nigamāntamahādēśikāya namaḥ  
śrīsītālakṣmaṇabharataśatrughnahanumatsamēta śrīrāmacandra  
parabrahmaṇē namaḥ

## ॥ prathamah sargah ॥

śrīrāmasadguṇānāṃ varṇanaṃ śrīrāmaṃ yauvarājyē  
sthāpayituṃ daśarathasya vicārastadārthaṃ mantraṇāṃ  
kartuṃ vibhinnanarēśānāṃ paurāṇāṃ jānapadānāṃ ca rājñā  
svasaṃsadi samāhvānam

gacchatā mātulakulaṃ  
bharatēna tadānaghaḥ |  
śatrughnō nityaśatrughnō  
nītaḥ prītipuraskṛtaḥ ॥ 2.1.1 ॥

sa tatra nyavasat bhrātrā  
saha satkārasatkṛtaḥ |  
mātulēnāśvapatinā  
putrasnēhēna lālitaḥ ॥ 2.1.2 ॥

tatrāpi nivasantau tau  
tarpyamāṇau ca kāmataḥ |  
bhrātarau smaratāṃ vīrau  
vṛddhaṃ daśarathaṃ nṛpam ॥ 2.1.3 ॥

rājāpi tau mahātējāḥ  
 sasmāra prōṣitau sutau |  
 ubhau bharataśatrughnau  
 mahēndravaruṇōpamau || 2.1.4 ||

sarva ēva tu tasyēṣṭā -  
 ścatvāraḥ puruṣarṣabhāḥ |  
 svaśarīrād vinirvṛttā -  
 ścatvāra iva bāhavaḥ || 2.1.5 ||

tēṣāmapī mahātējā  
 rāmō ratikaraḥ pituḥ |  
 svayambhūriva bhūtānām  
 babhūva guṇavattaraḥ || 2.1.6 ||

sa hi dēvairudīrṇasya  
 rāvaṇasya vadhārthibhiḥ |  
 arthitō mānuṣē lōkē  
 jajñē viṣṇuḥ sanātanaḥ || 2.1.7 ||

kausalyā śuśubhē tēna  
 putrēṇāmitatējasā |  
 yathā varēṇa dēvānā -  
 maditirvajrapāṇinā || 2.1.8 ||

sa hi rūpōpapannaśca  
 vīryavānanasūyakaḥ |  
 bhūmāvanupamaḥ sūnu -  
 rguṇairdaśarathōpamaḥ || 2.1.9 ||

sa ca nityaṃ praśāntātmā  
 mṛdupūrvaṃ ca bhāṣatē |  
 ucyamānō'pi paruṣaṃ  
 nōttaraṃ pratipadyatē || 2.1.10 ||

kadācidupakārēṇa  
 kṛtēnaikēna tuṣyati |  
 na smaratyapakārāṇāṃ  
 śatamapyātmavattayā || 2.1.11 ||

śīlavṛddhairjñānavṛddhai -  
 rvayōvṛddhaiśca sajjanaiḥ |  
 kathayannāsta vai nitya -  
 mastrayōgyāntarēṣvapi || 2.1.12 ||

buddhimān madhurābhāṣī  
 pūrvabhāṣī priyaṃvadaḥ |  
 vīryavāna ca vīryēṇa  
 mahatā svēna vismitaḥ || 2.1.13 ||

na cāṅṛtakathō vidvān  
 vṛddhānāṃ pratipūjakaḥ |  
 anuraktaḥ prajābhiśca  
 prajāścāpyanurajyatē || 2.1.14 ||

sānukrōśō jītakrōdhō  
 brāhmaṇapratipūjakaḥ |  
 dīnānukampī dharmajñō  
 nityaṃ pragrahavāñchuciḥ || 2.1.15 ||

kulōcitamatih kṣātraṃ  
 svadharmam̐ bahu manyatē |  
 manyatē parayā prītyā  
 mahat svargaphalam̐ tataḥ || 2.1.16 ||

nāśrēyasi ratō yaśca  
 na viruddhakathāruciḥ |  
 uttarōttarayuktinām̐  
 vaktā vācaspatiryathā || 2.1.17 ||

arōgastaruṇō vāgmī  
 vapuṣmān dēśakālavit |  
 lōkē puruṣasārajñah̐  
 sādhurēkō vinirmitaḥ || 2.1.18 ||

sa tu śrēṣṭhairguṇairyuktaḥ  
 prajānām̐ pārthivātmajaḥ |  
 bahiścara iva prāṇō  
 babhūva guṇataḥ priyaḥ || 2.1.19 ||

sarvavidyāvratasnātō  
 yathāvat sāṅgavēdavit |  
 iṣvastrē ca pituḥ śrēṣṭhō  
 babhūva bharatāgrajaḥ || 2.1.20 ||

kalyāṇābhijanaḥ sādhu -  
 radīnaḥ satyavāgrjuḥ |  
 vṛddhairabhivinītaśca  
 dvijairdharmārthadarśibhiḥ || 2.1.21 ||

dharmakāmārthatattvajñah  
 smṛtimān pratibhānavān |  
 laukikē samayācārē  
 kṛtakalpō viśāradaḥ || 2.1.22 ||

nibhṛtaḥ saṁvṛtākārō  
 guptamantraḥ sahāyavān |  
 amōghakrōdhaharṣaśca  
 tyāgasamyamakālavit || 2.1.23 ||

dr̥ḍhabhaktiḥ sthiraprajñō  
 nāsadgrāhī na durvacaḥ |  
 nistandrīrapramattaśca  
 svadōṣaparadōṣavit || 2.1.24 ||

śāstrajñāśca kṛtajñāśca  
 puruṣāntarakōvidaḥ |  
 yaḥ pragrahānugrahayō -  
 ryathānyāyaṁ vicakṣaṇaḥ || 2.1.25 ||

satsaṅgrahānugrahaṇē  
 sthānavinnigrahasya ca |  
 āyakarmaṇyupāyajñah  
 sandṛṣṭavyayakarmavit || 2.1.26 ||

śraiṣṭhyaṁ cāstrasamūhēṣu  
 prāptō vyāmiśrakēṣu ca |  
 arthadharmāu ca saṅgr̥hya  
 sukhatantrō na cālasaḥ || 2.1.27 ||

vaihārikāṇām śilpānām  
 vijñātārthavibhāgavit |  
 ārōhē vinayē caiva  
 yuktō vāraṇavājinām || 2.1.28 ||

dhanurvēdavidām śrēṣṭhō  
 lōkē'tirathasammataḥ |  
 abhiyātā prahartā ca  
 sēnānayaviśāradaḥ || 2.1.29 ||

apradhṛṣyaśca saṅgrāmē  
 kruddhairapi surāsuraīḥ |  
 anasūyō jitakrōdhō  
 na dṛptō na ca matsarī || 2.1.30 ||

nāvajñēyaśca bhūtānām  
 na ca kālavaśānugaḥ |  
 ēvaṃ śrēṣṭhairguṇairyuktaḥ  
 prajānām pārthivātmajaḥ || 2.1.31 ||

sammatastriṣu lōkēṣu  
 vasudhāyāḥ kṣamāguṇaiḥ |  
 buddhyā bṛhaspatēstulyō  
 vīryē cāpi śacīpatēḥ || 2.1.32 ||

tathā sarvaprajākāntaiḥ  
 prītisañjananaiḥ pituḥ |  
 guṇairvirurucē rāmō  
 dīptaḥ sūrya ivāṃśubhiḥ || 2.1.33 ||

tamēvaṃvṛttasampanna -  
 mapradhr̥ṣyaparākramam |  
 lōkanāthōpamaṃ nātha -  
 makāmayata mēdinī || 2.1.34 ||

ētaistu bahubhiryuktaṃ  
 guṇairanupamaiḥ sutam |  
 dr̥ṣṭvā daśarathō rājā  
 cakrē cintāṃ parantapaḥ || 2.1.35 ||

atha rājñō babhūvaiva  
 vṛddhasya cirajīvinaḥ |  
 pr̥tīrēṣā kathaṃ rāmō  
 rājā syānmayi jīvati || 2.1.36 ||

ēṣā hyasya parā pr̥tī -  
 rhr̥di samparivartatē |  
 kadā nāma sutam drakṣyā -  
 myabhiṣiktamaḥ priyam || 2.1.37 ||

vṛddhikāmō hi lōkasya  
 sarvabhūtānukampakaḥ |  
 mattaḥ priyatarō lōkē  
 parjanya iva vṛṣṭimān || 2.1.38 ||

yamaśakrasamō vīryē  
 bṛhaspatisamō matau |  
 mahīdharasamō dhṛtyāṃ  
 mattaśca guṇavattaraḥ || 2.1.39 ||

mahīmahamimāṃ kṛtsnā -  
 madhitiṣṭhantamātmajam |  
 anēna vayasā drṣṭvā  
 yathā svargamavāpnuyām || 2.1.40 ||

ityēvaṃ vividhaistaistai -  
 ranyapārthivadurlabhaiḥ |  
 śiṣṭairaparimēyaiśca  
 lōkē lōkōttarairguṇaiḥ || 2.1.41 ||

taṃ samīkṣya tadā rājā  
 yuktaṃ samuditairguṇaiḥ |  
 niścītya sacivaiḥ sārḍhaṃ  
 yauvarājyamamanyata || 2.1.42 ||

divyantarikṣē bhūmau ca  
 ghōramutpātajaṃ bhayam |  
 sañcacakṣē'tha mēdhāvī  
 śarīrē cātmanō jarām || 2.1.43 ||

pūrṇacandrānanasyātha  
 śōkāpanudamātmanaḥ |  
 lōkē rāmasya bubudhē  
 sampriyatvaṃ mahātmanaḥ || 2.1.44 ||

ātmanaśca prajānāṃ ca  
 śrēyasē ca priyēṇa ca |  
 prāptē kālē sa dharmātmā  
 bhaktyā tvaritavān nṛpaḥ || 2.1.45 ||

nānānagaravāstavyān  
 pṛthagjānapadānapi |  
 samānināya mēdinyāṃ  
 pradhānān pṛthivīpatiḥ || 2.1.46 ||

tān vēśmanānābharaṇai -  
 ryathārhaṃ pratipūjitān |  
 dadarśālaṅkṛtō rājā  
 prajāpatiriva prajāḥ || 2.1.47 ||

na tu kēkayarājānaṃ  
 janakaṃ vā narādhipaḥ |  
 tvarayā cānayāmāsa  
 paścāttau śrōṣyataḥ priyam || 2.1.48 ||

athōpaviṣṭē nṛpatau  
 tasmin parapurārdanē |  
 tataḥ praviviśuḥ śēṣā  
 rājānō lōkasammataḥ || 2.1.49 ||

atha rājavitīrṇēṣu vividhēṣvāsanēṣu ca |  
 rājānamēvābhimukhā niṣēdurniyatā nṛpāḥ || 2.1.50 ||

sa labdhamānairvinayānvitairnṛpaiḥ  
 purālayairjānapadaiśca mānavaiḥ |  
 upōpaviṣṭairnṛpatirvṛtō babhau  
 sahasracakṣurbhagavānivāmaraiḥ || 2.1.51 ||

|| ityārṣē śrīmadrāmāyaṇē vālmikīyē ādikāvye  
 ayōdhyākāṇḍē prathamah sargaḥ ||